

UDK:30.303.303.301

Bahramjon NOMONJONOV,
Farg'ona davlat universiteti katta o'qituvchisi
E-mail: NomonjonovBahromjon@mail.ru

Farg'ona davlat universiteti professori A.Qambarov taqrizi asosida

MUSIQA MADANIYATI FANINI O'QITISHDA SAMARALI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

Аннотация

Mazkur maqolada musiqiy madaniyatini darslarining o'ziga xos xususiyatlari atroflicha yoritilgan. Musiqa o'qituvchisi o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlarini o'stirish va darsni yangi pedagogik texnologiyalardan unumli hamda o'rinli foydalanishi, shuningdek, maqbul shakl, usul va vositalar yordamida tashkil etishga oid ilmiy xulosalar berilgan.

Kalit so'zlar: Musiqa, texnologiya, kreativ yondashuv, kalit, musiqiy qobiliyat, pedagogik mahorat, ta'lim texnologiyalari, interfaol metodlar.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭФФЕКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ПРЕПОДАВАНИИ НАУКИ МУЗЫКАЛЬНАЯ КУЛЬТУРА

Аннотация

В статье подробно рассматриваются особенности уроков музыкальной культуры. Даны научные выводы о том, как учитель музыки может формировать интерес учащихся к уроку, эффективно и целесообразно использовать новые педагогические технологии, а также организовывать урок, используя соответствующие формы, методы и средства.

Ключевые слова: Музыка, технология, творческий подход, тональность, музыкальные способности, педагогическое мастерство, образовательные технологии, интерактивные методы.

USE OF EFFECTIVE TECHNOLOGIES IN TEACHING THE SCIENCE OF MUSIC CULTURE

Annotation

This article provides a detailed description of the specific features of musical culture lessons. Scientific conclusions are given on how a music teacher can develop students' interest in the lesson, effectively and appropriately use new pedagogical technologies, and organize the lesson using appropriate forms, methods, and tools.

Key words: Music, technology, creative approach, key, musical ability, pedagogical skills, educational technologies, interactive methods.

Kirish. O'zbekistonning yangi taraqqiyoti bosqichida mamlakatimizda bo'layotgan o'zgarishlar va yangilanishlar mustahkam ma'naviy-axloqiy qadriyatlar negizida amalga oshirilayapti. Bu esa yoshlarning yuksak fazilatlarini shakllantirishda, shu bilan birga, ularning ma'naviy dunyoqarashini kengaytirishda ta'limning o'rnini va roli muhim ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatadi.

Umumta'lim maktablarida musiqa darslari jarayonida yangi pedagogik texnologiyaning bir qator tamoyillari mavjud bo'lib, darsning umumiy maqsadidan kelib chiqqan holda qiziqarli dars tashkil etish, test savollari asosida o'quvchining bilimini sinab ko'rish, muammolari vaziyatlar asosida savol-javoblar tariqasida loyihalashtirish va boshqalardan iboratdir. Bunday usullarni aralash-quralash qilib, bolani zo'riqtirmaslik, uning uning yoshni hisobga olgan holda usullardan foydalanish o'qituvchi-pedagogning bilishi zarur bo'lgan xususiyatdir.

Musiqa o'qituvchisi o'quvchilarni darsga bo'lgan qiziqishlarini o'stirish va darsni yangi pedagogik texnologiyalardan unumli hamda o'rinli foydalanishi, shuningdek, maqbul shakl, usul va vositalar yordamida tashkil etishi lozim. Jumladan: texnik vositalar, kompyuter va boshqa musiqiy cholg'ular uslublari, ko'rgazmali jihozlar, amaliy mashg'ulotlar, pedagogik va psixologik vositalar ilg'or o'qituvchining ilg'or tajribasi va mahorati hisoblanadi.

Adabiyotlar tahlili va metodlar. O'qituvchi musiqa darsini loyihalashtirayotganda bosh mavzuga e'tiborini qaratmog'i lozim, quyida loyihalar usullari haqida tushunchalar berib o'tiladi, ulardan oqilona foydalanish esa o'qituvchining mahoratiga bog'liq.

Loyiha metodi bu - tinglovchilarning mustaqil ta'limini samarali tashkil etish usuli.

Loyiha metodi - qandaydir muammoni hal etish yo'llarini ishlab chiqishga yo'naltiriladi.

Loyiha metodi - pedagogik texnologiya sifatida o'z ichiga tadqiqotchilik, muammoli-izlanish, ijodiy ish metodlarini qamrab oladi.

Loyiha metodi - ta'lim metodlari majmui bo'lib, o'quv jarayonini individuallashtirish, ta'lim oluvchilarga o'z imkoniyatlarini erkin namoyon etishlari uchun shartsharoit yaratish hamda o'z faoliyatini nazorat qilish va baholash imkonini beradi.

Loyiha metodining asosiy faoliyatlari:
Muammo
Loyihalashtirish (rejalashtirish)
Ma'lumotlar to'plash
Yakuniy natija (mahsulot, innovatsion ishlanma va boshq.)

Taqdimot
Portfolio
Loyihalar usulida ta'lim berishda faqat natijalar emas, balki jarayonning o'zi ko'proq qimmatliroqdir. Loyiha individual bo'lishi mumkin, lekin, odatda har bir loyiha o'quv guruhining birgalikdagi faoliyatining muvofiqlashtirilgan natijasidir.

Loyiha bir fanga oid, fanlar orasida yoki fandan tashqari bo'lishi mumkin[1].

Loyiha ustida ishlash jarayonida, sizning faoliyatingiz quyidagilardan iborat bo'ladi:

o'quvchilarga axborot qidirishga yordam berish;
o'zingiz axborot manbai bo'lishingiz;
butun jarayonni muvofiqlashtirishingiz;
o'quvchilarni quvvatlashingiz va taqdirlashingiz;
uzluksiz qaytar aloqani qo'llab-quvvatlashingiz.
Loyihali ta'lim berish o'quv jarayonini aktuallashtiradi,

chunki u:
shaxsga orientirlangan;
juda ko'p didaktik yondashuvlardan foydalaniladi;
o'zini-o'zidan motivlaydigan, bu ishga qiziqish va jalb qilinishni uning bajarilishiga qarab ortishi demakdir;

o'zining va o'zgalarning tajribasidan kelib chiqqan holda va aniq ishda o'rganishga imkon beradi;

o'z mehnatlari samarasini ko'rib turgan o'quvchilarga qoniqlik keltiradi.

“Texnologiya” yunoncha co'z bo'lib, “techne” – mahop, can'at va “logos” – tyshyncha, ta'limot, fan ma'nodini anglatadi. “Ta'lim texnologiyasi” ibopacining ma'nosi – (inglizcha “An educational technology”) ta'lim japayonini yukcak mahopat bilan can'at dapajacida tashkil etish to'g'picida ma'lymot bepyvchi fan, ta'limot demakdip.

“Pedagogik texnologiya – bu ta'lim shakllarini jadallashtirish vazifasini ko'zlagan o'qitish va bilimlarni o'zlashtirishning barcha jarayonlarini texnika va inson omillarida va ularning birgalikdagi harakatlari vositasida yaratish, tatbiq etish va belgilashning izchil metodidir” (YuNESKO).

“Pedagogik texnologiya – psixologik va pedagogik o'gitlar yig'indisi bo'lib, shakllar, metodlar, usullar, o'qitish yo'llari, tarbiyaviy vositalarning maxsus to'plamidir. Ayni zamonda u pedagogik jarayonning tashkiliy-metodik omilini ham bildiradi” (B.T.Lixachev).

“Pedagogik texnologiya – o'quv jarayonini amalga oshirishning mazmuniy texnikasi” (V.P.Bespalko).[2]

Ta'lim barcha faol va sust o'zgarishlar ta'sirini qabul qilavermaydi, jamiyatda bo'layotgan voqealarga esa o'z ta'sirini o'tkazadi. Ana shu nuqtai nazardan ta'limdagi o'zgarishlar faqatgina natija sifatida emas, balki jamiyatning kelgusidagi o'ziga xos rivojlanish shartidir[3].

Ma'lumki, fan va texnika jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgan bugungi kunda ko'plab ilmiy bilimlar, tushuncha va tasavvurlar hajmi keskin ortib bormoqda. Bu, bir tomondan, fan-texnikaning yangi soha va bo'limlarining taraqqiy etishi tufayli uning differentsiallashuvini ta'minlayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan, fanlar orasida integratsiya jarayonini vujudga keltirmoqda.

- modulli ta'lim usulidan foydalanish deya ayt olaman, unda quyidagi vazifalar amalga oshiriladi:

- mustaqil kontseptual kichik birlik;
- modul mustaqil birlik sifatida bir o'quv kursini o'z ichiga olib, bir necha bloklarni o'zida mujassam etadi;
- modul ma'lum mutaxassislikka tegishli bo'lgan bir qancha o'quv predmetlarni o'zida mujassamlashtiruvchi fanlararo birlik bo'la oladi;
- aniq bir mutaxassislikni egallashga yo'naltirilgan kasbiy ta'lim moduli.

Bundan tashqari “modul” tushunchasiga tegishli bo'lgan bir qancha xususiyatlarni ajratish mumkin:

- Maqsad;
- Turli xil turdagi o'quv faoliyatini integratsiyasi;
- Metodik ta'minot;
- Mustaqil rivojlanish;
- Ta'lim jarayonidagi o'quvchilarning mustaqilligi;
- O'quv axborotini tahlil qilish va strukturalashtirish ko'nikmasi;

Nazorat va o'z-o'zini nazorat;

O'quvchilarning ta'lim olishdagi shaxsiy traektoriyasi.

Shu sababli o'quvchilarning mustaqil faoliyatiga katta e'tibor qaratiladi. O'quvchi mustaqil faoliyatini samarali bo'lishi uchun pedagogdan turli xildagi maslahatlar tizimi talab qilinadi. SHu sababli xorij tajribasida pedagogik yordamning turli ko'rinishlari takomillashib bordi va bugungi kunda pedagogik faoliyatiga ko'ra bir qancha tushunchalar kelib chiqishiga sabab bo'ldi.

Zamonaviy sharoitda talabalarning o'quv-bilish faolliklarini kuchaytirish, o'qitish sifatini oshirish va samaradorligini yaxshilash maqsadida innovatsion xarakterga ega ta'lim shakllaridan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bugungi kunda amaliy o'yinlar, muammoli o'qitish, interfaol ta'lim, modul-kredit tizimi, masofali o'qitish, blended learning (aralash o'qitish) va mahorat darslari ta'limning innovatsion shakllari sifatida e'tirof etilmoqda.

Natijalar. Musiqa madaniyati fani o'qituvchisi o'quvchi-yoshlar psixologiyasini o'rganishi va har biriga nisbatan individual yondoshishi, dars va mashg'ulot jarayonida ularning talab va istaklari qondirilishi uchun harakat qilishi, yaxshi ijodiy

natijaga erishishga, har bir o'quvchi-yoshlarni safarbar eta olishi, bir so'z bilan aytganda, yoshlarning ma'naviy ehtiyojini qondirish uchun sharoit yaratishi lozim. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda undan yuqori badiiy did, yangilikni tez his qilish, hayot bilan hamnafas bo'lish, mohir tashkilotchilik qobiliyati talab qilinadi. Bosh vazifa - badiiy ijodiyot yoki san'atning biror tor yo'nalishi bo'yicha mutaxassislar tayyorlash emas, balki, har tomonlama komil insonni tarbiyalash uchun uni axloqiy pok, go'zallik va ezigulikni yaxshi his eta oladigan, o'z axloqi bilan boshqalarga o'nak bo'la oladigan ma'naviy etuk insonlarni tarbiyalash ishiga ko'maklashishdir.

O'sib kelayotgan yosh avlodni tarbiyalash va unga puxta talim berish ishida o'quv-tarbiyaning yanada samaradorligini taminlash maqsadida cholg'u ijrochiligi malakalarini egallash uslubiyotining nazariyasi va unga xos bo'lgan o'rgatish “texnologiyasini” rivojlantirish muhim ahamiyatga ega.

O'quvchi-yoshlar talimida muvaffaqiyatlarni qo'lga kiritishi, bilmaslikdan-bilishga, qo'lidan kelmaslikdan uddalay olishga, yani o'z kuch-g'ayratlarining ma'nosi va samarasini anglashga tomon siljish, yutuqlar quvonchini his etishni taminlovchi sharoitlarni yaratish, mehnatsevarlik, o'qishga havas va o'qish iqtidorini tarbiyalash asosiy vazifalardan biridir.

Musiqa tufayli insonda oliyanoblik, ulug'vorlik, go'zallik tashqi dunyodagina emas, balki uning o'zida ham mavjud ekanligi to'g'risidagi tasavvur yuzaga keladi. O'zbek xalqining bebaho, mumtoz, nodir musiqa asarlarini xalq cholg'ularida badiiy, yetuk ijro etishni rivojlantirish, hozirgi davrimizda yoshlarni musiqa bo'lgan qiziqishini orttiradi.

Muhokama. Respublikamizda majburiy ta'lim muassasalarining barcha bosqichlari musiqa madaniyati ta'limi mazmuni uchun o'quv material tanlash uning hajmini oshirish bilan emas, balki quyidagi tadbirlarni amalga oshirish orqali belgilanadi:

ushbu majburiy ta'limning umumiy o'rta ta'lim maktablari musiqa madaniyati ta'limida o'rganiladigan eng oddiy musiqiy tushunchalar, atamalar hamda kompozitorlar, bastakorlar, to'rt asosiy musiqiy uslub haqidagi ma'lumotlarni oddiydan murakkabga qarab o'rganish;

insoniyat uchun muhim ahamiyatga ega zamonaviy axborot kommunikatsion texnologiyalarining rivojlanishi va kundalik hayotda tutgan o'rni muhim ahamiyatga ega bo'lib, fan-texnika taraqqiyoti bilan bog'lashga olib keladigan musiqa sohasidagi tadqiqot yutuqlarini ko'rsatish;

musiqa madaniyati ta'limida o'rganiladigan musiqa tinglash, jamoa bo'lib kuylash, musiqa savodi yuzasidan beriladigan bilim atamalarini o'quvchilarga tushunarli holda umumiy o'rta ta'lim maktablari darsliklarida sodda va aniq bayon etish, bunda asosiy e'tiborni o'quvchilarning yosh psixologik xususiyatlarini va turdosh fanlar bilan o'zaro aloqadorlikni e'tiborga olib, o'quvchilarning bilim olish va o'quv materialini tushunish hamda puxta, mukammal o'zlashtirish imkoniyatini yaratish.

Xulosa. Umumta'lim maktablarining musiqa madaniyati ta'limida berilgan qo'shiqlar nota materiallari o'quvchilarning imkoniyati, ovoz diapazonlari aniq va mukammal rivojlanishini xisobga olgan holda mantiqiy ketma-ketlikda berilgan. Musiqa tinglash, jamoa bo'lib kuylash, musiqa savodi va musiqa ijodkorligi faoliyat turlarini amalga oshirish bilan birga milliy cholg'u asboblari, xalq kuyi namunalarini farqlashni o'rganadilar. Bunda o'quvchilarda fanga oid umumiy va tayanch kompetentsiyalar shakllantiriladi.

“Musiqa madaniyati” fani o'quv dasturidagi biror bob yoki bo'limning o'rganish tartibini, jamoa bo'lib kuylash va musiqa tinglash faoliyatlari uchun berilgan asarlarni o'qituvchi o'quvchilarning psixofiziologik xususiyatlarini va ijro imkoniyatlarini inobatga olgan holda o'rinlarini o'zgartirib o'qitishlari mumkin.

O'qituvchi o'quvchilarni faollashtiradigan, o'zi va o'rganuvchi uchun qulay bo'lgan yo'llarni, usul va uslublarni, o'qitish shakllari, metod va vaziyatlarni izlaydi, zamonaviy pedagogik texnologiyaga suyanib, o'quv jarayoni samaradorligini oshiradi. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga o'rgatib, o'quv jarayonining yuqori sifat va samaradorligiga erishadi.

Shu boisdan ham, pedagogik texnologiya, didaktik texnologiya, ta'lim texnologiyalariga o'quv jarayonidagi eng samarali vositalar deb qaralmoqda. Ulardan dunyo pedagogik amaliyotida keng foydalanilmoqda.

Hozirgi kundagi eng dolzarb masala va vazifa ta'lim standartlarini o'quv jarayoniga tatbiq etishdan iboratdir.

ADABIYOTLAR

1. Yo'ldoshev J., S.A.Usmonov Pedagogik texnologiya asoslari. O'qituvchi T., 2004 yil.
2. Karimova D.A.Musiqiy pedagogik mahorat asoslari. Iltisod T.moliya. 2008.
3. Tolipov O'., M.Usmonboeva Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. T.Fan.2006 yil.
4. Ishmuxammedov R.. Innovatsion texnologiyalar yordamida ta'lim samaradorligini oshirish yo'llari. T.Nizomiy nomidagi TDPU 2004 yil
5. Ziyomuxammadov B.Pedagogik mahorat asoslari. T.TIB-KITOB 2009 yil.
6. Ochilov M.Yangi pedagogik texnologiyalari Qarshi, Nasaf 2000 yil.
7. Sultanova G.A.Pedagogik mahorat, Toshkent, TDPU 2005 yil.
8. Begmatov S., Karimova D. 6 sinf «Musiq» darslik. T., 2006.
9. Ibrohimov, O. 4, 7 sinf «Musiq» darsliklari T.,2004,2001
10. Mansurov A., Karimova D.. 5 sinf «Musiq» darslik. T., 2006.
11. Musiq madaniyati. Maktab dasturi. T., 2000.